

Brandval
* Stiftet *
1983
Historielag

Brandvalitten

Søndre Lepengen

Nr. 4 Desember 2013 28. årg.

Brandvalitten

Medlemsblad for Brandval Historielag

INNHold

Noen ord fra lederen, <i>Terje Hauger</i> og fra redaktøren, <i>Halvor Noer</i>	s 2
Lepengen-slekta av <i>Arne O. Lunder og Ole Lunder</i>	s 3
Fra min barndom på Hofoss av <i>Thor Olsen</i>	s 7
Bånerud Barneblad av <i>Finn Jahr</i>	s 11
Bureiserne Ingrid og Oliver Holmestrand av <i>Bjørn Tuer</i>	s 12
Historielaget på tur til Odalstunet og Skålbergsætra av <i>Halvor Noer</i>	s 14
Referat fra Brandval Historielags 30 års jubileumsfest av <i>Tone Johnsen</i>	s 16
Vi minnes Ruth Ruud av <i>Halvor Noer</i>	s 18
Gamle leker av <i>Anne Marie Halvorsen</i>	s 19
Ord og uttrykk av <i>Tor Aarstad</i>	s 20
Arrangementer	s 24

Redaksjonen:

Halvor Noer, redaktør	tlf.: 62 82 63 51
	e-post: noer@east.no
Terje Hauger	tlf.: 62 82 55 34
	e-post: thauger2@online.no
Ole Erik Ruud, lay out	tlf.: 62 82 61 11
	e-post: olerr@online.no
Ole Lunder, annonser	tlf.: 62 82 66 22
	e-post: olunder@online.no

Hjemmeside: www.brandvalhistorielag.no/

Trykk: Flisa Trykkeri AS 62 45 50 60

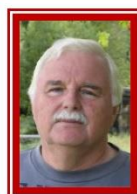
Forsidebilde:

Søndre Lepengen.
Akvarell av Rudrud fra 1995

Foto: Halvor Noer.

Noen ord fra lederen:

Utrolig nok er det allerede like før julefeiringen tar til igjen. Julegraute i Gammelstun på Skineb er allerede fortært, eller det er like før.

Endelig status for året 2013 skal vi gjøre opp på Årsmøtet, som i år holdes på Lundersæter Samfunnshus onsdag 26. februar. Vi kan allerede konstatere at vi har fått til en del av det vi hadde satt oss som mål, men at vi også har mye ugjort både i 2014 og i kommende år.

Vi har bl.a. bak oss en meget hyggelig jubileumsfeiring med god mat, taler, kåseri og dans. Og ikke minst: Halvor Noer og Ole Erik Ruud ble utnevnt til æresmedlemmer i Historielaget. Særdeles fortjent og absolutt på tide!

Så står det bare igjen å ønske alle medlemmene en Riktig God og Fredelig Jul og et framgangsrikt og trivelig Nytt År!

Hilsen *Terje*

Redaktøren melder:

Så har Historielaget rundet 30 år. Helt fra starten ble det tatt sikte på å gi ut et medlemsblad. *Brandvalitten* kom etter hvert inn i sin egen rytme og kan nå påregnes i postkassa til forholdsvis like tider 4 ganger i året.

Jeg vet at mange setter pris på at vi har fått til en del faste innslag. For tiden er det Tor med dialektorda på side 20 og Anne Marie med lekene på side 19. Vi har også rekken av artikler fra Bjørn om de gamle sliterne som drev med bureising.

Moderne menneskers søken etter sine røtter er nok årsaken til at vi har 160 medlemmer bosatt utenfor Kongsvinger kommune. De fleste av dem er med for å få *Brandvalitten*. Jeg håper flere av dere kunne besøke våre arrangementer. Tilbud på arrangementer står på siste side.

Jeg ønsker dere mange hyggestunder med *Brandvalitten* i det nye året.

Hilsen *Halvor*

Lepengen-slekta

av Arne O. Lunder i samarbeid med Ole Lunder

Øyen var opphavsgarden

Når du kjører mellom Kongsvinger og Brandval passerer du rasteplassen Øyersand. Dette er også navnet på øya ute i Glomma. Øyersand var tidligere landfast til østsiden av Glomma. Fullgarden Øyen lå trolig i det nåværende elveløpet sørøst for Øyersand. Øyen stammer fra vikingetida. Eiendommen ble før 1600 delt i flere bruk. Da elva etter hvert ødela gardene ut mot Glomma, flyttet oppsitterne til Helgenesområdet og til Lepengen. I 1762 hadde det nordre bruket flyttet til Lepengen. Historien om Øyen kan du lese i Brandvalitten nr. 2 2007.

Kjøstel Halvorsen (ca. 1695-1766)

Stamfar til Lepengen-slekta, John Kjøstelsen, ble født på Øyen i 1728. Johns mor, Anne Jonsdatter (1699-1766) var av Øyen-slekt og faren hans het Kjøstel Halvorsen. De bodde på Øyen de første 3-4 årene av sitt ekteskap. De fikk først en sønn i 1727, Halvor, men han døde etter 15 uker. Øyen (nordre) hvor de bodde, var eid av Annes bestefar, Tord Gudmundsen. Han hadde 3 barn, Gudmund, Berte og Ingrid. Berte Tordsdatter (1675-1741) var mor til Anne Jonsdatter. Faren het Jon Skjelver fra Grue.

Jeg tar med et litt spesielt skifte fra 1747: Det var Gudmund Tordsen (1675-1750) som skiftet med sine medarvinger - søsteren Ingrid Tordsdatter og søsterdatteren Anne Jonsdatter. I skiftet er det tatt med en bestemmelse om at Anne Jonsdatters sønn, John Kjøstelsen, skulle overta gardsbruket Øyen/Lepengen, idet det understrekes at John er født på garden. Det skulle gå nærmere 20 år og mye kjøp og salg før dette punktet i skiftet ble oppfylt.

Etter oppholdet på Øyen flyttet Kjøstel Halvorsen og Anne med familie til Lystad.

Der fikk de ytterligere 7 barn – til sammen 9:

1. Halvor (1727-1727)
2. John (1728-1792)
3. Ole (1730- 1809) til Kamphaug
4. Berit (1732-1732)
5. Kjøstel (1732- 1732)
6. Lars (1733-1784) til Botner
7. Gudmund (1736- før 1762)
8. Anne (1737-1819) til Grue9.
9. Berte (1740-1824) til Berger

Arne O. Lunder f. 1926

I Brandvalboka bind 2 sies at Gudmund Tordsen stadig lånte penger av sin søsterdatter Anne Jonsdatter på Lystad og at han måtte pantsette Øyen/Lepengen. Videre nevnes at Kjøstel Halvorsen ved sitt giftermål fikk tak i 2 huder i Øyen. Det han hadde i Øyen og det han hadde i Lepengen solgte han til Peder Holter for 500 rd. Ved skattemanntallet 1762 er Holter eier av Lepengen med Nils Larsen Lystad som driver. Like etterpå overtar Nils Larsen Lystad eiendommen for 500 rd, mens Holter (ifølge Brandvalboka) beholder skogen, som han dermed får gratis.

I 1745 kjøpte Kjøstel Halvorsen eiendommen Repshus i Eidskog og flyttet dit med familien. Oppholdet i Eidskog ble ikke langvarig, idet han ble fratatt eiendommen ved odelssøksmål i 1755. Kjøstel Halvorsen vendte tilbake til Brandval og overtok Vestre Berger på dødsboauksjon etter Ljømo fra Elverum. Han hadde overtatt eiendommen ett år tidligere etter Oberst Helm. Kjøstel og Anne drev Vestre Berger frem til 17.04.1762, da de "*besluttet at frastaae gaarden for sine Sønner og fraskifte sig hva de endnu af deres Boe haver i behold.*" Med andre ord ble det foretatt et skifte. I skattemanntallet 1762 er John Kjøstelsen (eldste sønn) oppført som eier med Kjøstel og Anne som kårfolk. Det lurte imidlertid en del heftelse i bakgrunnen. Det fremgår også i skiftet. Lensmann Tronbøl hadde et tilgodehavende på 150 rd. og Ober Krigs Commissair Peder Holter besatt en pantobligasjon på 700 rd i eiendommen.

Lensmann Lars Tronbøl, gift med Kjøstel Halvorsens yngste datter, overtok i 1766. Det ligger nær å tro at han var den i familien som hadde økonomi til å håndtere de forholdsvis store heftelser på eiendommen.

John Kjøstelsen (1728-1792) bruker på Lepengen

John Kjøstelsen forlot Berger i 1766. Han kjøpte Lepengen av Nils Larsen Lystad for 500 rd og flyttet inn 10. juli dette år. Bestemmelsen i skiftet nevnt innledningsvis, kan muligens ha hatt betydning for Johns overtagelse av eiendommen.

John Kjøstelsen var først gift med Mari Andersdatter (1725 - 1778) og annen gang med Marte Olsdatter. De fikk 13 barn:

1. Gudmund	neste bruker	(f. Øyen)
2. Adolf	(1756 - 1840)	(f. Berger)
3. Kjøstel	(1759 - 1838)	(f. Berger)
4. Anders	(1762 -	(f. Berger)
5. Ragnhild	(1766 -	(f. Berger)
6. John	(1770 -	(f. Lepengen)
7. Ole	(1779 -	«
8. Halvor	(1781 - 1782)	«
9. Mari	(1782 -	«
10. Anne	(1784 - 1784)	«
11. Anne	(1786 -)	«
12. Kirsti	(1788 -)	«
13. Berte	(1791 -)	«

Søndre Lepengen. Foto av Lindbloms maleri fra 1930. Maleren har utelatt husene til høyre på Nordre Lepengen.

Storofsen 1789 kjenner vi til fra mange beskrivelser. Den var nok også mest ødeleggende for gardene ned mot Glomma. Imidlertid gikk det flere store flommer fra 1770 og utover i åttiårene. Målinger viser at vannstanden i 1773 bare var 1 meter lavere enn under Storofsen. Disse flomherjinger skapte usikkerhet med eierforholdene, da gjerder og andre delingsmerker ble sopt vekk. Ifølge Brandvalboka 2 fikk John Kjøstelsen Ole Arntzen på Grinder gard til å ta seg av saken sin. Det tapte han ikke på! På tross av herjinger på enga, holdt garden ganske stor besetning. Tellingslistene fra den tiden viser 3 hester, 15 kuer, 21 sauer, 16 geiter og 2 svin.

Gudmund Johnsen (1752-1832) bruker

Etter John Kjøstelsens død i 1792 overtok sønnen Gudmund Johnsen. Gift med Eli Olsdatter Digernes (1762 - 1818). Barn:

1. Maren	f. 1782
	g. Erik Syvertsen Helgeneset
2. Ole	(1785 - 1873)
3. Kjøstel	(1788-1874)
	neste bruker nordre
4. Gudmund	f. 1791 til Østre Berger
5. John	(1793-1870)
	neste bruker søndre
6. Anne	f. 1799 g. Lars Eriksen Grobøl
7. Olea	f. 1802
8. Inger	f. 1806

Lepengen deles

I 1825 ønsket Gudmund Johnsen å foreta et skifte med sine barn. Driften på Lepengen ble overtatt av sønnene Kjøstel og John sammen. To år senere ble garden delt mellom disse to. Kjøstel fikk nordre (bnr. 1) og John søndre (bnr. 2).

Eldste broren, Ole, valgte å pensjonere seg 42 år gammel. Han tok føderåd hos John mot at John fikk hans part i garden. Etter dette utgjør søndre Lepengen 9 skyldmark, mens nordre utgjør vel 4 skyldmark. Den pensjonerte Ole valgte å bo på Grobøl. Melk og andre matvarer måtte fraktes over åsen. Det er ca. 2,5 km å gå i bratt lende.

Utsnitt av jordskiftekart fra 1827. Dette var en deling mellom to brødre. Det går frem av den røde streken at delingslinjen går i vest- og nordveggen på hovedbygningen på Søndre Lepengen. Først på 2000-tallet ble denne delingslinjen flyttet noen meter ut fra husveggen.

Begge de nåværende våningshusene på Lepengen sto der, da garden ble delt. Delelinjen ble trukket etter nordre og vestre vegg på våningshuset på Søndre Lepengen. (Nåværende eiere har nylig ordnet opp i dette og flyttet grensene.) Trolig er også stabburet på Søndre Lepengen det samme som er omtalt i forbindelse med delingen. På delingskartet er stabburet inntegnet i delelinjen og monnet går i retning nord-sør. Stabburet har trolig senere blitt flyttet noen meter inn på tunet og snudd 45 grader. Alle andre bygninger er borte.

Litt fra utskiftingen:

«Aar 1827 den 23de August blev en Landmaalings-Forretning sadt og afholdt paa Gaarden Lepengen i Brandvold Annex, der havde til Hensigt at udskifte denne Gaards innvendige Jordvej mellem Brodrene Kjøstel og John Gudmundsonner, der for lige Deel tilkom Bestidelse i samme.»

Så litt fra delelinjen:

«.....derfra i lige Linie over Volden til det nordre østre Laft af den ældste Stuebygning, derefter dennes nordre og vestre Væg til dens sydvæstre Laft og derfra sydefter i lige Linie til Stolpeboden, fremdeles efter dennes vestre Væg til dens søndre vestre laft og derpaa sydefter 157 Alen hvor det skulle gjøre Knæe og gaae Vestefter til Noret.....»

Nordre Lepengen

Nordre Lepengen

Eier i dag er
Hein Boger f. 1946.

Kjøstel Gudmundsen (1788 - 1874), gift (1) med Kari Syversdatter Helgeneset, gift (2) med Eli Johnsdatter Eeg (1807 - 1883).

Barn:

1. Elen Berthea f.1816
2. Gudmund f. 1828 neste bruker
3. Eli f.1831
4. John f. 1834
5. Ole f. 1836
6. Randine (1839 - 1840)
7. Maren (1841 - 1842)
8. Reinhardt (1843 - 1844)
9. Karen Olivia (1845 - 1864)

Gudmund Kjøstelsen Lepengen - f. 1828, gift med Olea Olsdatter Hanestad - f. 1830

Barn:

1. Karen Olivia f.1854
2. Emma Sofie f. 1857
3. Karelius f. 1859
4. Minda Randine f. 1862
5. Otilie Alberta f. 1864
6. Gustava f. 1866
7. Karelius f. 1868
8. Gulbrand f. 1871

Gudmund Kjøstelsen solgte gården 1873 til Isak Arnesen Boger. Det kom en ny familie til Nordre Lepengen som fremdeles sitter på garden. Gudmund og familien utvandret samme år til St. Paul. Han oppgav å ha 500 spd. da han dro. Nå er det Hein Boger, f. 1946, som er eier av Nordre Lepengen.

Søndre Lepengen

John Gudmundsen (1793-1870) bruker

Som nevnt ovenfor overtok John Gudmundsen den søndre del av eiendommen i 1827. Han var gift med Berte Olsdatter (1803 - 1890) fra Nordre Eik.

Barn:

1. Ole (1830 - 1920)
2. Gulbrand (1831 - 1898)
neste bruker
3. Martin (1834 - 1914)
4. Eli (1836 - til Helgeneset)
5. John (1838 - til Østre Haug)
6. Bernt (1840 - 1916)
7. Olea (1842 - 1909) til Lunder
8. Oluf (1846 - 1902)

Gulbrand, Oluf og Martin Johnsen brukere

Ved John Gudmundsens død ble det foretatt et skifte. Gulbrand Johnsen overtok eiendommen for 3200 spesidaler og skiftet med sine søsken. John Johnsen giftet seg i 1897 med Gustava Gundersdatter f.1860 og flyttet til Østre Haug. De øvrige brødrene ble boende på Lepengen hele livet ut og var beskjeftiget på garden. Martin er i folketellingen 1900 fort opp som snekker for egen regning. Han kunne visst faget, for jeg husker eldre folk snakket om Lepengsnekkeren. Oluf blir i samme telling benevnt som smed. Slik fortsatte de 5 brødrene å jobbe på garden med Gulbrand som eier. Ingen av dem var gift, men de hadde i alle år husholderske, Marthea Johannesdatter fra Odalen. Det må ha vært litt av en dame som greide å holde styr på ungene gjennom så mange år. Gulbrand syntes hun var så framifrå at han forærte henne Eikebråten, et bruk på 64 dekar, hvorav 23 dyrket mark. I tellingen 1900 er hun oppført som husholderske (selveierske).

Gulbrand døde i 1898. Da overtok broren Oluf (smeden). Etter hans død i 1902 tok broren Martin (snekkeren) over som eier av Lepengen. Jeg tror ikke det var noen spesielle skifter i forbindelse med disse brødre-overtagelsene. Det bare ble sånn!

Arne Lunder (1877-1960)

Arne Lunder bruker fra 1912

Martin Johnsen satt med Lepengen til april 1912 da han overdro eiendommen til sin søstersønn Arne Lunder fra Lunder på Hokåsen.

I hans tid ble mye av gardstunet endret. Han satte panel på våningshuset som var bygd i tommer, og gravde kjeller under omtrent halvparten av det. Kjelleren var ferdig i 1931.

Tidligere var det vanlig at hvert uthus hadde sin funksjon – kornløg, kuffjøs, sauefjøs, grischus osv. Disse ble revet da Arne bygde ny, moderne läve

som sto ferdig i 1933. I den var alle funksjoner samlet i en bygning.

I likhet med sine onkler på Lepengen levde Arne sitt liv som ungkar. I alle år hadde han sin søster Olivia (1875 - 1965) som husholderske.

Anne Marie (Maja) (1918-2009) og Karelius Lunder (1915-2003)

Karelius Lunder bruker fra 1944

I 1944 overdro Arne eiendommen til sin brorsonn Karelius (Kallus) Lunder fra Søndre Botner på Hokåsen. Karelius Lunder var gift med Anne Marie (Maja) Kirkemo (1918–2009).

Driften av garden gjennomgikk store endringer i deres tid. Myndighetene ønsket å flytte melkeproduksjonen til distrikter der forholdene for kornproduksjon var dårlige. Husdyrholdet på Lepengen ble derfor avvirket på 60-tallet.

Grete Morønning f. 1961

Ole Lunder f. 1957.

Ole Lunder f. 1957 bruker fra 1982

Maja og Kallus hadde ingen barn, og også denne gang ble det foretatt overdragelse til en brorsonn. Ole Lunder fra Høgden på Hokåsen overtok eiendommen i 1982. Han er gift med Grete Morønning f. 1961. De har datteren Julie f. 1991.

I tillegg til gardsdriften driver Ole kontor. Han har tatt i bruk det tidligere omtalte stabburet på tunet til dette formålet. Der driver han med regnskap, rådgiving, eierskifter, kurs og salg av dataprogram. Jordbruket, som for 35 år siden var hovedervert, er nå et biervert.

Fra min barndom på Hofoss

av Thor Olsen

Jeg har fått i oppdrag og komme med et historisk tilbakeblikk fra 50 tallet på Hofoss. Dette er både spennende og utfordrende. Det er sikkert mange her i dag som også har minner fra den tida. Jeg er født i 1946 rett etter krigen og mine inntrykk blir fra en gutt mellom 5-15 år. En del av observasjonene /inntrykkene må bli hva jeg husker fra mitt ståsted som sønn til "kremern" i "Hofossbutikken".

Jeg bodde mine første år på Norderhaug. Far Thorbjørn tok over butikken etter sin onkel, Axel Larsen(1872-1950) 1. august 1950. Året etter flyttet vi opp i Nordstun, og der har jeg holdt til siden. Far overtok slektsgården i 1960, etter sine

Brødrene Thor f. 1946 og Rolf f. 1949

søsken. Jeg kan huske at min far inviterte meg inn på kontoret da jeg var 13 år, og la fram sine planer om å overta i Nordstun. Fra den dagen, ble mye av mitt livsløp og framtidig utdannelse lagt.

Butikken et knutepunkt

Som vi vet av historien, var Hofoss et viktig knutepunkt i bygda, noe som trolig skyldes Møllas betydning. Hit kom folk for å male kornet sitt, og følgen av det var at det vokste fram en "liten landsby" med forskjellige service-funksjoner: Mølle, butikker, bakeri, kafé, smie, børsemaker og fotograf. Kanskje virksomheten i tilknytning til Hofoss Skanse også har gitt impulser og virksomhet til Hofoss gjennom 16-1700 tallet?

Jeg opplevde butikken som et knutepunkt. Det var her folk møttes, når posten og dagens handel skulle gjøres. Det var krakker inne og på flere steder utenfor butikken. Og mang en samtale og diskusjon ble overhørt, selv om ikke alt ble registret av en liten gutt som meg. Temaene

Thor Olsen f. 1946

kunne være mange, men fotball (engelske kamper på tippekupongen), politikk og religion var en del av temaene. Noe vi også diskuterer i dag - om kanskje ikke i butikkene. Og diskusjonene kunne

Thorbjørn Olsen (1915-1993)

Tora Olsen (1911-1979)

bli både lange og høyrøstet. Jeg husker godt når Harald Hofoss skulle ned i butikken for å diskutere neste ukes tippekupong. Snekkerne Erling Pettersen og Gunnar Nordby (Skippern) husker jeg også godt. Karer med ordet i sin makt og det var aldri stille i butikken da. Møller Victor

Thora (1911-1979)
og Gunnar (Skippern)
Nordby (1909-1987).
Bildet er fra 1947.
Foto: Terje Sternberg.

Høgberg husker jeg også. En kar med mange gode replikker og slagferdig i sin måte å kommentere hendelser på. Han ble skrøpelig på slutten. Brukte 2 krykker. Tida fra der han bodde til butikken tok

nesten 1 time. Da han kom fram til butikken var kommentaren: "Ja, jag blir bettere og bettere for varje dag". Han gav ikke opp.

Fritidssysler på Hofoss

Hva gjorde vi smågutta/jentene på den tida? Totalt var vi rundt 20 unger i litt forskjellig alder (mellom 10-15 i dag også). Vi gikk på skolen annenhver dag, så de dagene vi var hjemme gikk med til lek og moro.

På vintertid var skigåing, skøyter og rattkjelke viktige aktiviteter. Vi måtte lage hoppbakker og løyper selv. Skøytebane ble måket på Aafloen. Hoppbakker laget vi flere steder. Nylenna (jorde på Nordby), Ruslebakken og Svenskebøl. Da hoppbakken ved Tollerud (Tæssenhælet) ble bygget, prøvde flere av oss å hoppe der. De som ikke hoppet, kjørte ned unnarennet. Jeg husker at vi ikke hadde råd til lengdeløpskøyter med sko. Bare skøyter med remmer. Det løste vi med å skru fast gamle beksømstøvler på disse skøytene, og vi dro til Gjemselund på skøyteløp. Her ble vi mobba av byguttene, men mobbinga tok slutt, når vi presterte bedre tider enn de fra Kongsvinger som hadde bedre utstyr enn oss.

Som rattkjelkekjører i kulda, var vi mange ganger inne i mølla til Victor Høgberg og varmet oss på fingra i kornet som ble tørket.

Vi hadde også skirenn. Hofossrennet. Det ble gjennomført fra jordet ved Skytterhaugen og på Svenskebøl. Vandrepokalen var viktig, og det var viktig å få denne med seg hjem et år. Etterpå var det fest og premieutdeling i storstua på Hofossgarden hos Westends. Stor stas og viktig for samholdet i grenda.

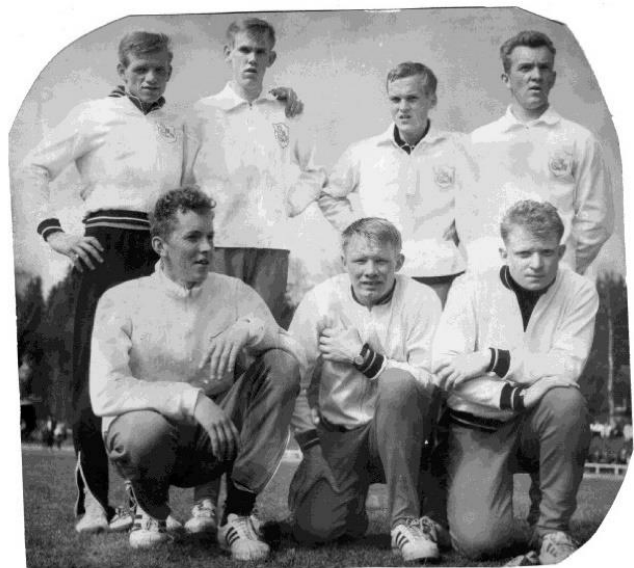

Norstun i 2000

For det meste var leken det viktigste i hverdagen. Men i onnene måtte vi ungene ofte delta. Slåttonna opplevde jeg som en trivelig tid. God lukt og mye folk i sving og stor aktivitet på

jordene. Svein og Reidar Skaare på Mjølnerud drev med mjølkproduksjon og forpaktet jorda i Nordstun gjennom hele 1950-tallet, og jeg hadde ofte jobb her med å gå ut med hesjestaur og ståltråd. Skolefri om høsten, "potisferie" kalte vi det, hørte også med. Det var ingen store maskiner som kunne høste potetene da. De måtte høstes for hånd, og barn og hjemmeværende husmødre var viktige hjelpere for å få potetene opp av jorda. Lommepenger ble det også.

På "Kompanigarden" fikk Per og Ragnhild Westend krokertspill. Det var noe nytt og ble populært for oss på Hofoss.

Hokåsen var vinnere av jr. klassen i 17. mai-stafetten på Gjemselund i 1966.

Foran f.v.: Rolf Olsen, Mads Berg og Rolf Wilhelmsen. Bak f.v. Oddbjørn Roverudseter, Per Westend, Walter Wilhelmsen og Thor Olsen.

Ungene på 50-tallet var nok mer i aktivitet ute enn barn i dag vil jeg tro. Dette førte nok til at noen av oss som vokste opp da, ble aktive innen friidrett og fotball. Per Westend, min bror Rolf og jeg deltok aktivt i Hokåsen idrettslag i friidrett, og spesielt i løp. Vi deltok i mange stafetter for Hokåsen på 60-tallet. Per og Rolf fortsatte og drev det lenger enn meg, og Rolf representerte Norge i mange landskamper i 1500 baneløp.

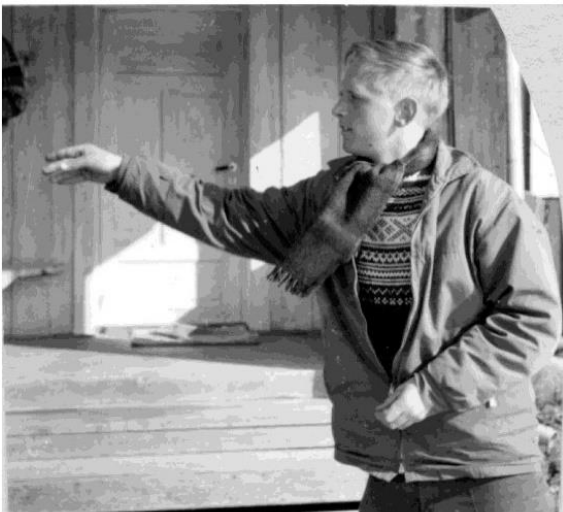
Våren var en spennende tid. Da begynte stikk-kastinga. Brune og svarte 5 øringer ble brukt. Det var litt forskjellige spillevarianter, og arenaen var stort sett foran butikken, helst mellom trappa og kjellernedgangen. Best var det dersom bakken/grunnen var litt fuktig. Da la pengene seg ned der de ble kastet. Det var forskjellige regler:

1. Førsten tar alt, med stikka eller en kniv i bakken.
2. Vi kastet også mot murveggen på butikken.
3. Eller på strek.
4. Noen ganger var det lov å "bøte". Da kunne vi bruke flere penger å kaste til vi eventuelt ble liggende nærmest målet.

Dersom spillet ikke var "førsten tar alt", ble det ristet i den rekkefølge pengene lå i forhold til målet, når spillet var over eller ingen ville bøte mer. Før man ristet måtte man bestemme seg om det skulle være krone eller mynt. Når det var mye å riste i potten var det spennende. Det ble ristet i den rekkefølge hver enkelt hadde mot målet.

Det var ikke uvanlig at de voksne også var med. Og det hendte at kremern også var ut og kastet. Men kom det kunder, måtte han inn å handle og spillet vente til han kom ut igjen.

Trond Nordby var god til å kaste på stikka.

Sommeren var også en tid for fotball og Smedstad (teppa til Noer) og Nordstun (gårdsplassen) var arenaene. Olaf Andersen og Trond Nordby var gode keepere, husker jeg.

Bading forgikk stort sett i Kverndammen, jeg lærte å svømme der. Aafloen var også badeplass, ved Lusholmen og velta ved Kroka/Krokasletta. På sommeren var det ofte feriebesøkende fra Oslo. Til Nordstun, Smedstad og Kompanigarden kom det feriebarner (8-10 stykker). Familiene Sørensen, Løken og Balangerud gav 50 % økning av barneantallet på Hofoss og dette merket jeg best om høsten når de hadde dratt. Da ble det stille.

Mye av leken gikk også som cowboy og indianere. Vi malte oss med blåbær og laget pil og bue og hadde hver våre barhytter, alt etter hvilken "stamme" en tilhørte.

Onkel, Gudbrand Olsen (1905-1984), var alltid med i slåttonna på Hofoss.

Yrker

Hva drev folk med på Hofoss? Jord og Skogbruk var viktige arbeidsplasser. Hofoss IS, som det hette den gang, hadde mange ansatte både sommer som vinter. Fløtinga var også en viktig arbeidsplass og gav en viktig ekstra inntektskilde for mange. Ellers kan vi nevne snekkere, smed, yrkessjåfører, buss, tømmerblinkere, handelsfolk, møller, fotograf – av andre yrker som var representert på Hofoss.

Stort sett var praktiske yrker mest vanlig på denne tida. Lite akademikere og folk med høyere utdanning.

Min skolegang var 7 år på folkeskolen, 3 års realskole, 1 års handelsskole og 3 års skogbruksutdanning.

Videregående etter realskole var ikke så vanlig. Ragnhild Westend og Trond Nordby var de første fra Hofoss som begynte på det vi da kalte gymnaset. Det har jo gitt resultater. Trond er blitt en kjent historie-professor. Det er en professor til fra Hofoss også, nemlig min bror Rolf.

I dag (60 år etter) er det ikke mange sysselsatt i jord og skogbruk. Yrkene i dag er av en annen kategori: Lege, syke-vernepleier, lærer, førskolelærer, ingeniør, transportør, servicenæring innen handel-kontor, diakon, skogbrukssjef, bank for å nevne noen.

Telefon

Ikke alle hadde telefon på den tida. I dag har alle her en telefon i lomma. Hofoss hadde telefon tidlig.

Iflg. en gammel telefonkatalog hadde Ingeniør Skaare Botner på Hokåsen den første telefon i bygda, og hadde tlfnr 1. Oliver Noer hadde nr. 2, nr. 3 hadde Sigvart Fladberget i Sørroa og Hofossbutikke nr. 4. De samme nr har fulgt abonnentene opp gjennom åra, men i dag er det første nr de fikk, plassert bakerst hos de samme abonnentene.

Her har det vært en stor utvikling. Vi skal også huske på at det var dyrt å ringe på den tida. En rikstelefonsamtale på 10 min kostet i 1955 kr. 22 (En halv dagsfortjeneste), i 1960 kr. 7.30 og i 2013 kr. 2.30. (Må jobbe under et halvt minutt i dag).

Hofoss ca. 1960. "Kompanigarden" i forgrunnen. Nordstun i bakgrunnen

Posten

Allerede i august 1873 søkte Brandval herredsstyre om opprettelse av poståpneri på Hofoss *af hensyn til Finskoven som har 800 à 1000 indvaanere og som have en Veilengde af 2 til 4 mile til nærmeste Postaabnen*. Søknaden ble gjentatt i 1874, 1885, 1890, og 1905 og først da ble den innvilget. Det ser ut til at det har vært vekslet mellom brevhus og poståpneri på Hofoss helt fram til 1942. Nytt brevhus ble opprettet på Hofoss 15. november 1943 og varte helt fram til 1. juli 1972. Det har vært postvirksomhet på Hofoss i 68 år.

Jeg har selv stemplet og sortert mye post til "hofossingene" som smågutt. I 1969 fikk Hofoss eget postnr: 2253.

Ekstra inntekter

På 50-60-tallet var det stor aktivitet på høsten i forbindelse med bærsanking. Mest tyttebær men

også blåbær. Bæra ble levert både rensset og urensset, mest urensset etter hvert. Mange benyttet seg av dette, noe som gav en kjærkommen ekstrainntekt. Far var storkjøper av bær og det var ikke få tonn som ble omsatt hvert år. Olaf Andersen var mye med som sjauer i denne perioden. Bæra ble solgt til Berggren på Kongsvinger eller kjørt og solgt på torget til Oslo. Det gikk også store lass til foredlingsfabrikkene på Vestlandet.

Bæra ble plukket for hånd, men mest med bærsankere. En sanker som ble kalt "Buldoseren" var populær og meget effektiv. Noen kom med bæra til butikken, men det meste ble hentet med bil og veid opp i 25 kg "brukte fiskekasser". Jeg har bært og veid opp mye bær. Når bæra ble veid opp, var det alltid kontant oppgjør.

Bærsanking var god ekstrainntekt for mange. Terje Hagen kan fortelle at han husker at det ble betalt kr. 1.15 for 1 kg urensset tyttebær i 1951. Med en daglønn på 30 kr, kunne en oppnå like mye ved å plukke 3-4 bøtter med bær. Selv de som drev som skogsarbeidere, tjente mer på bærsanking enn tradisjonelt arbeide. Derfor tok mange seg fri fra den vanlige jobben i bærtida. Når folk tjente 3-4 kr timen, ville det tilsvare en pris på 60/70 kr kg i dag. Da hadde kanskje vi plukket bær også. Nå kjøper vi bæra på torget eller i butikken. På en plass på Finnskogen plukket en familie flere tonn med bær, og av det kjøpte de seg ny bil.

Omsetning av bær varte helt opp til midten av 70-tallet. Også da gav det god fortjeneste å plukke bær. Sigmund Engdal kan fortelle at hjemme hos han plukket de bær for 12-15 000 kr. på den tida. Det tilsvarte 1/3 årslønn for en fagarbeider. Når det også var mulig å tjene en del av dette skattefritt, var det god ekstrainntekt for mange.

Avslutning

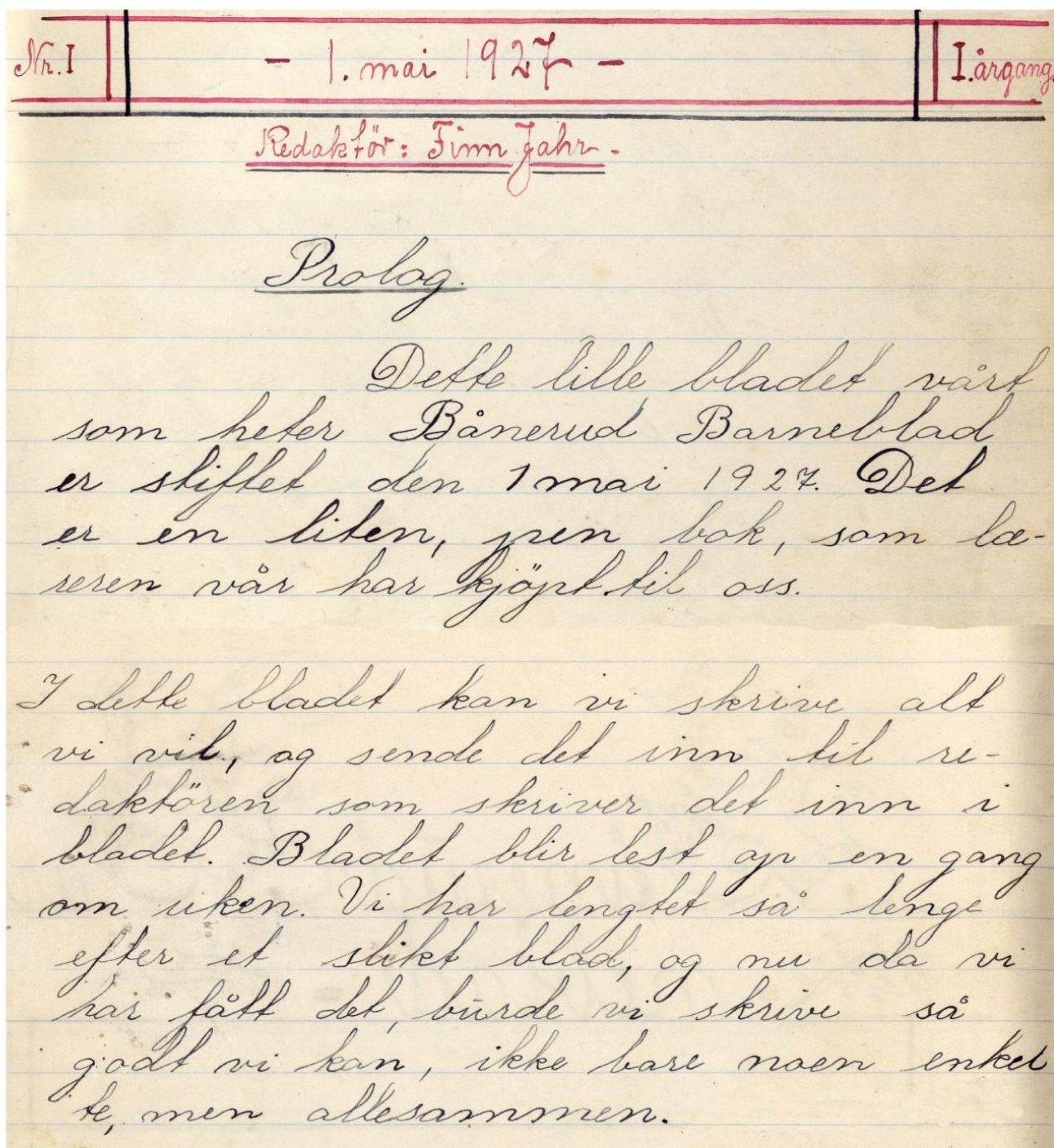
Hva framtida vil by på, vet ingen av oss. Fra tida som er passert, er noe nedtegnet og noe fortalt. I dag står vi i et nedlagt fjøs. Husker både sau og ku her. Dette var mitt lille bidrag til å ta vare på noe av historien på Hofoss. De som opplever at "gamle folk" stadig gjentar sin historie, blir ofte avbrutt med: *dette har vi hørt før*. Noen ganger sikkert nødvendig. Men husk: En historie som blir fortalt, den blir ikke glemt. Den som ikke blir fortalt, får vi aldri vite noe om. Kanskje du skal begynne å notere ned historie fra ditt liv, slik at våre etterkommere kan ha glede av det. Lykke til!

Finn Jahr 1914-2002

Her bringer vi et avsnitt fra en skoleavis som lærer Alf Larsen fikk i stand i 7. klasse som lærer på Bånerud skole. Se nærmere omtale i Brandvalitten nr. 2 2013. Det var Finn Jahr som var redaktør for det første nummeret av bladet. Han var sønn av Asbjørn Jahr, men bodde hos sin onkel, Einar Jahr, på Glomstad, da han gikk på Bånerud skole. Ragnvald Jahr på Brecn og Halfdan Jahr på Unum var også hans onkler. Finn var røntgenlege på Sykehuset i Mo i Rana da han pensjonerte seg. Som pensjonist slo han seg ned i Larvik. Red.

Bureiserne Ingrid og Oliver Holmestrand

Skrevet av Bjørn Tuer i hans bok "Bureising i Solør" fra 2002.

Se utsnitt fra den generelle delen om bureising i boka i Brandvalitten nr 1 og nr 2 2012 og om bruket Bærli i nr 4 2012. Red.

Noen kilometer nordøst for Lundersæter sentrum, to kilometer nord for Tullreien, i sørhellinga fra Åtterberget, finner vi bureisingsbruket Østgård. Brandval kommune utparsellerte et bureisingsfelt på 1000 dekar skogsmark i dette området på 1930-tallet. Det ga plass til sju bureisingsparseller, Østgård er en av disse.

Oliver Holmestrand fra Lundersæter var en ung sprek tømmerhugger den gang, men det var nedgangstider og stor arbeidsledighet. Han søkte derfor om å få kjøpt bureisingsparsell, og i 1936 da Oliver var 21 år gammel fikk han kjøpekontrakt på Østgård, prisen var kr. 13,25 pr dekar og parsellen var på 144 dekar. Hele bureisingsparsellen Østgård besto av svært steinrik skogsmark i hellende terreng. Å ta fatt på nydyrking og husbygging her med sikte på å skape livsgrunnlag for en familie var en kjempeutfordring, og mange vil nok mene at det grenset til galskap.

Tidene bedret seg og det ble lettere å få seg lønnet arbeid. Oliver kjøpte hest og tok på seg tømmerkjøring. Da han giftet seg i 1940 med Ingrid Tørrnoen fra Hokåsen, hadde paret allerede hatt fast følge i sju år. De fikk, leid et kommunalt bolighus i Lundersæter, hvor de bosatte seg midlertidig.

Ingrid Holmestrand (1915-2007) og Oliver Holmestrand (1915 – 2004)

Bjørn Tuer f. 1934.

Husbygging

I 1942 var byggeplanene klare, tegninger og kostnadsoverslag godkjent og lånesøknad innvilget. Bare en ting manglet - kjøpetillatelse på sement, det var nemlig krig med varemangel og rasjonering. For å få kjøpetillatelse på sement skulle man helst være medlem av NS (nazipartiet) eller i hvert fall ha gode forbindelser innen partiet. Det hadde verken Oliver eller Ingrid, så søknad om sementkjøp ble avslått og byggeplanene måtte skrinlegges foreløpig.

Ingrid og Oliver fikk to barn, Else Marit ble født i 1942 og Audhild i 1945, to barnebarn har det også blitt.

Først i 1946 kunne bolighuset bygges og familien flytte til Østgård. I 1950 sto driftsbygningen ferdig. Trematerialer til bygningene fikk han skåret til av tømmer fra Østgård på et sagbruk hvor han selv arbeidet. Han leide bygningsnekkere til byggearbeidene, men deltok også selv aktivt med byggearbeidet. De første årene måtte vatn til dyr og husholdning bæres i motbakke fra brønn 70 meter nedenfor husa. Elektrisiteten kom til Østgård først i 1952, da ble tilværelsen enklere og lysere. Mesteparten av nydyrkingsarbeidet ble gjort med stubbebryter, både stein og stubber måtte gi tapt når Oliver brukte kreftene sine med stubbebryterveiva. Til arbeidet med steinrydding fikk han god hjelp av sine to søstre. Økonomien var trang og Oliver hadde ingen penger å betale dem med, i stedet foret han opp griser, slik at de fikk juleslakt som lønn.

Til sammen ble det dyrket opp 19 dekar på Østgård, av steinen som ble ryddet vekk bygde Oliver en fem meter bred steingard rundt hele jordbruksarealet, i tillegg ble det nok til ei skikkelig stor steinrøys på et fjellskjær inne på jorden.

1. Oliver og Trulte rydder unna stor stein.

Gartnerivirksomhet

Besetningen var 1 hest, 3 mjølkekuer, og noen griser. Ingrid kinnet smør av mjølka og leverte til forretning på Lundersæter. Hesten Trulte ble født på Østgård, Oliver temmet henne selv, og hun ble en snill og trofast arbeidskamerat, blant annet når stein skulle fraktes vekk. Besetningen ble solgt i 1965 og bureiserparet satset i stedet på eggproduksjon med 200 høns. En del av den dyrka jorda ble tatt i bruk til allsidig bær- og grønnsakproduksjon, jordbærarealet var på fire dekar. Flere drivhus og benker ble satt opp, og de drev en ganske betydelig blomsterproduksjon.

Flyfoto av Østgård fra ca. 1955.

Bureiserfamilien viste således både evne og vilje til å tilpasse seg de endrede rammevilkår for jordbruket og de lyktes med skape egne arbeidsplasser, selv om ingen av dem hadde noen gartneriutdannelse. Ja, det ble nesten for mye arbeid ut av det. I de travleste periodene startet arbeidsdagen klokka fire om morgenen og varte til klokka 11 og 12 på kvelden. Det krevdes mye vatn til gartneriproduksjonen, men det kunne

Oliver pumpe opp fra Grautsjøen som ligger like i nærheten av eiendommen. Det vokste godt i jordsmonnet på Østgård, og mange kunder fant vegen til bureisingsbruket, men i tillegg kjørte Oliver produktene ut med pickup eller varebil til sjukehus, pleiehjem, torget, forretninger og privatkunder.

Det var mye skogsbær i nærområdet og familien utnyttet også denne muligheten til å øke inntektene. I tillegg til at de plukket mye bær for salg selve, kjøpte også Oliver opp tyttebær fra naboer. Så reiste han til Økern torg hvor han solgte bæra med god fortjeneste.

Jorda brukes nå til høyproduksjon for salg, og tilværelsen er ikke lenger så slitsom og hektisk. Et drivhus står fortsatt på tunet, her dyrker de fortsatt grønnsaker og blomster til eget behov. På høsten gjør drivhuset også nytte for seg som bryggerhus og her bakes det fortsatt lefse!

Nå er Ingrid og Oliver begge 87 år, og de har feiret sitt diamantbryllup, Ingrid er blitt plaget av sykdom det siste året. Oliver drev med skogsarbeid til han var 80, og fortsatt deltar han aktivt i slåttonnarbeidene, selv om svigersønnen nå utfører mye av arbeidet. Paret er fortsatt humørfyllte og vitale.

Eiere i dag er
Audhild Dalsjø f. 1945
og Åge Dalsjø f. 1949.

Det er ikke bare på Østgård at det er blitt roligere de senere åra, også Lundersæter sentrum som før var et sted med mye aktiviteter og stor virksomhet og tilbud av forskjellig art, er blitt et stille og rolig sted, butikker, bensinstasjon, bussforbindelse og sagbruksvirksomhet er nedlagt. Nå må Oliver kjøre til Roverud, 25 km hver veg, for å gjøre innkjøp, og skal han fylle bensin må han til Kongsvinger, over tre mil hver veg.

Ingrid og Oliver tok utfordringen, fant sin nisje, og skapte seg boplass og arbeidsplasser mellom steinrøysene inne på Finnskogen. En vakker boplass med gjestfrie og hyggelige mennesker.

Det står respekt av deres innsats!

Historielaget på tur til Odalstunet og Skålbergsætra

Referent Halvor Noer.

Halvor Noer f. 1938.

Søndag 1. september reiste 40 medlemmer på busstur med Terje Kjenslis veteranbuss til Odalen. På Odalstunet ble vi tatt imot av Hans Høyby. En av ildsjelene på Odalstunet som har 10 års fartstid som leder av Tunlaget på Odalstunet. Han fikk avløsning sist vinter.

Tunlaget ble stiftet i 1948 med Gunnar Tanga som den største drivkraften og Ole Rørholt som første styreleder. Senere er det gjennom årene flyttet mange flotte bevaringsverdige bygninger til Odalstunet. Bygninger fra forskjellige miljøer. Fra storgardshuset fra Gjersøyen (1835) til husmannsbruket fra Vestaberg i Ullern (1780). Der står den flotte svalgangsbygningen fra Skjeppestad ved Råsan (ca. 1750) og Peder Holters store gave til Odalen: Det store kornmagasinet (1791) – som jo ligner et gigantisk stabbur. De har 18 bygninger i alt på Odalstunet.

Vi fikk lunsj på Slomarka, som nå har fått en real ansiktsløftning under Bernt Olav Neskverns ledelse.

Deretter bar det oppover bakkene til Skålbergsætra øst for Mo. Knut Ola Storbråten m/fam. tok imot oss der og serverte sæterkøkt kaffe. Dette anlegget ivaretas nå av Odalstunet, der Knut Ola er daglig leder ved siden av sin konservatorjobb ved Kvinnemuseet - Museene i Glåmdal. Sætra er åpen en måneden hver sommer bl.a. med produksjon av rømme fra 3 kuer. I år var det 434 besøkende.

Hans Høyby tar imot Terje Hauger og Historielaget.

Gjersøyenbygningen er hovedhuset på tunet. Storbråtahuset t.v. inneholder kontorer og arkiver.

Ved lunsjbordet på Slobrua.

F.v. Bjørn Engelstad, i bakgrunnen Rolf Hauger, Olaug Eriksen, Kristian Kleven, Torun Hauger, Anne-Lise Brøderud, Kjell Holmsveen, Øystein Østvold og Snefrid Nilsen. Til høyre ses Hans Nordseth, Birger Holtet og Åse Boger.

På Skålbergsætra.

F.v. Knut Ola Storbråten, Rolf Hauger, Eldbjørg Digernes, Reidun Skarstad, Gunhild Øiseth, Esther Sandbæk, Åse Boger, Reidun Rapstad, Terje Kjensli, Birger Holtet og Sara Trøen. Sittende f.v. Berit Hansen, Kjell Holmsveen, Anne-Lise Brøderud, Ruth Vikershagen, Else Hauger og Eina Johnsen.

Odalens første "sparebank" – Kornmagasinet fra 1791.

Alle bilder av Ole Johannes Østberg

Et besøk neste sommer anbefales. I vårt område ble de fleste sætrene nedlagt rundt 1900. Denne sætra tilhørte Sørkedalsbrukene og var i bruk til 1961. Deretter grodde sætra igjen med skog. Etter en stor innsats med hus og landskap i 2008-2009 presenterer nå sætra seg som et flott sæteranlegg. En bevaring av ei slik sæter er meget viktig for lokalhistorien vår.

Rettelser

til artikkelen om grendevandringen på Øiermoen i forrige nummer:

1. Foreningen som tok imot heter Øieren Grendeforening.
2. Det var Helen og Finn Lunderbye som tok i mot oss på første stopp. Kåre Lunderbye er Finns bror. Red.

Referat fra Brandval Historielags 30 års jubileumsfest 2. november 2013 på Bøndernes Hus

av Tone Johnsen

Tone Johnsen f. 1960

Kveldens kåsør var professor Trond Nordby. Åse og Rolf Torp sørget for musikk og sang både under middagen, og til dansen seinere på kvelden. 55 gjester kunne nyte deilig mat, gode musikalske innslag, fine taler og underholdende kåseri.

Åse og Rolf Torp spilte til sangene og til dans.

Tone Johnsen og Anne-Lise Brøderud tok imot gjestene.

Historielaget har flere viktige prosjekt som har blitt merkevare for Brandval Historielag. Det dreier seg ikke minst om den årlige kalenderen og "Brandvalitten" som er svært populære blant så vel fastboende som utflyttede brandvalitter.

Historielaget har pr i dag utgitt to bind med bygdebøker for Brandval, Finnskogen i 2008 og Hokåsen i 2012. I disse dager foregår arbeidet med ytterligere to bind som strekker seg fra Gruegrensa i nord til Vingersgrensa i sør på østsida av Glomma.

Johan Seglsten har lagt ned et enormt arbeid i et manus som omhandler skolehistorien for hele

Etter at velkomstdrinken var servert, ønsket Historielagets leder, Terje Hauger, velkommen til bords og overlot ordet til kveldens toastmaster Svein Engelstad.

Leder, Terje Hauger førte oss i sin tale gjennom Historielagets første 30 år. Laget startet sin historie i januar 1983 med et interimsstyre som ble avløst av et ordinært styre på det konstituerende møtet i april samme år. Medlemstallet har økt jevnt og trutt fra ca 30 personer på det første møtet i januar 1983, til mer enn 650 medlemmer i jubileumsåret 2013.

Hvert år arrangerer Historielaget Tundag på Skineb første lørdag i juni. I forbindelse med Tundagen er det spesielt "Galleri Grisen" med mange gode, lokale utstillere som trekkes fram. Mye av æren for at "Galleri Grisen" har blitt en suksess tilfaller Rein Johnsen som har lagt ned utallige dugnadstimer.

F.v. Rudolf Hansen, Sverre Ruud, Grete Noer, Haavard Noer, Else Noer, Stein Noer og Hjordis Aakre.

F.v. Haavard Noer, Erlend Strand og Dag Kjensjord i samtale.

dagens Kongsvinger kommune. Brandval Historielag er i samarbeid med øvrige historielag i Kongsvinger kommune sentrale i arbeidet med utgivelsen.

Dag Kjensjord overbrakte gratulasjoner, blomsterhilsen og gode ord på vegne av Hofoss Historieforening. Historieforeningen har lokalt fokus, og er et supplement til Historielaget. Kjensjord fremhevet betydningen av Historielagets virke både for brandvalitter som bor i Brandval, men ikke minst for de som har flyttet ut. Brandvalitten prioriteres foran lokalavisa når den dukker opp i postkassa.

Bitten og Bjørn Sandberg var Historielagets gjester fra naboen i sør, og hadde med seg hilsninger og gratulasjoner fra Kongsvinger og Vinger historielag.

Solbjørg Noer Johansen fortalte om artige minner om kasserer Ole Johannes Østberg, da de var naboer i deres spedde barndom.

Tradisjonen tro skulle det under jubileumsfesten utnevnes nye æresmedlemmer. Det var stor enighet om de to kandidatene som ble utnevnt til æresmedlemmer, og vi håper å nyte godt av deres innsats også i mange år framover. Reidun Rapstad som eneste tilstedeværende æresmedlem hadde sammen med leder Terje Hauger æren av å dele ut diplommet som bevis på æresmedlemskap til Halvor Noer. Ole Erik Ruud ble også utnevnt til æresmedlem, men hadde ikke anledning til å være tilstede på jubileumsfesten. Han vil få utdelt sitt diplom ved en markering på årsmøtet i februar. Halvor Noer og Ole Erik Ruud har begge vært ildsjeler og aktive i flere ulike roller i Historielaget helt fra det aller første møtet i januar 1983 og fram til i dag. Vi kan spesielt merke oss innsatsen de har lagt ned i "Brandvalitten" og

Halvor Noer ble overrakt diplom av Reidun Rapstad og Terje Hauger.

kalenderen. Utgivelsen av Brandvalitten og kalenderen er bærebjelker i Historielagets virksomhet.

Halvor Noer holdt kveldens "Takk for maten tale" og ga Ann Kristin Harbosen og hennes hjelpere velfortjent ros for deilig mat og god service. Han ga også innehaveren ros for den innsatsen hun gjør for hele Brandval ved å ha overtatt Bøndernes Hus og driften av huset. Bøndernes Hus på Brandval har fått et ansiktsløft og framstår som moderne og trivelig, men samtidig er husets sjel og særpreg ivaretatt på utmerket måte. Harbosen takket for all ros, og ønsket å berømme brandvalittene for god mottakelse og god oppslutning om driften.

Toastmasteren Svein Engelstad ledet ved bordet. Ellers f.v. Trond Nordby, Torun og Terje Hauger.

Dansesgulvet var fullt hele kvelden.

Alle bilder av Ole Johannes Østberg

Fortsettelse →

Kveldens toastmaster Svein Engelstad, loset oss trygt gjennom middagen med både sanger og taler. Som seg hør og bør ved en slik anledning var sangvalget trygt og lokalpatriotisk med ”Brandvalsangen”, ”Hemlengt” og ”Finnskogen vår”. Sangen ble akkompagnert av Åse og Rolf. Tradisjonelt har historielaget hatt en kåsør som

har underholdt gjestene på jubileumsfesten. Denne gangen kåserte professor Trond Nordby om ”Marken – arena for tuskhandel, løyer og kultur”. Gjestene koste seg med et morsomt og underholdene kåseri som vil bli tatt inn i februarnummeret av Brandvalitten. Videre utover kvelden kunne gjestene kose seg med dans til toner fra Åse og Rolf Torp.

Vi minnes Ruth Ruud

av Halvor Noer

Ruth ble født 25. juni 1923 og døde 29. oktober 2013. Det ble et langt og innholdsrikt liv for et sjeldent aktivt menneske. I alle år har hun bodd på Roverud, der hun har vært pytt og panne for en rekke aktiviteter, og der hun har vært en drivkraft i foreningslivet.

Hun tok eksamen artium i begynnelsen av 2. verdenskrig og har senere med den bakgrunn fungert som vikarlærer ved skoler i Brandval i flere perioder. Hun og Per drev stort med bier og honningproduksjon i mange år. Der var det ikke snakk om å slutte ved oppnådd pensjonsalder. De holdt på til etter fylte 75 år - og senere i mange år på hobbybasis.

I moden alder var hun med som leder for pikespeiderne på Roverud. Det var i to perioder – fra 1947 til 1952 og fra 1976 til 1986. Med sin personlige livsstil levde hun opp til speiderlovenes paragrafer om nøysomhet og selvhjelpenhet. Hun var sporty og kunne på speiderturene etter fylte 60 år velge å overnatte på et saueskinn i selvsydd knappetelt istedenfor å legge seg i seng inne i hytta.

Hun hadde et stort engasjement i foreningslivet. Det gjaldt blant andre Roverud Vel, Roverud Arbeiderlag, Trimklubben på Roverud og Pensjonistforeningen på Roverud. Bortsett fra et par års avløsning var hun leder i Pensjonistforeningen fra 1990 – og helt til hun ble syk i 2009.

Her i *Brandvalitten* må vi trekke fram hennes store innsats for lokalhistorien i Brandval. Under vignetten *Gamle Roverud* i månedsbladet *Roverud Avis* skrev hun 100 artikler i tiden 1981 til 1995. Der fikk hun dokumentert framveksten av Roverud tettsted fra jernbanen ble anlagt i 1893 og fram til 1950-årene. Sammen med artikler fra noen andre skribenter var disse artiklene grunnlaget for boka ”Gamle Roverud” som kom ut i 2004.

Ruth var blant de ivrigste deltagerne i Brandval Historielags arbeid helt fra den spede begynnelse i 1983. Hun skrev lagets 20-årsberetning i 2003. Alderen la ingen grenser for hennes innsats, før hun var mange og åtti. Fra 1996 var hun i mange år redaksjonsmedlem i *Brandvalitten*. Størst innsats la hun i Intervjugruppa, der hun var leder i mange år. Hun er ansvarlig for mange av lagets 40-talls kassetter med lydbåndopptak med eldre personer.

For sitt store engasjement på så mange områder i kulturlivet ble Ruth i 1990 tildelt kulturprisen i Kongsvinger.

Hun ble utnevnt til æresmedlem i Brandval Historielag i 2003. Det er med ærbødighet og ydmykhet vi ser at innsamlede midler ved begravelsen skal gå til Brandval Historielag.

Ruth var et unikt menneske. Hun har satt spor etter seg og etterlater seg mange gode minner. Hun blir savnet av mange, og vi føler med familien i sorgen.

Gamle leker

Fra heftet:

Friminuttene i den gamle skolen.

Anne Marie Halvorsen var lærer på Brandval Sentralskole og samlet på 80-tallet inn opplysninger om gamle leker. Hun fikk registrert 34 leker. Alle disse er beskrevet i et hefte hun utarbeidet i 1989. Mange av dem er for oss enten ukjente eller glemt – noen kjenner vi igjen. Se Anne Maries beskrivelse av dette prosjektet i Brandvalitten nr. 4 2011. (Red.)

Tekst og tegning
av Anne Marie Halvorsen f. 1940

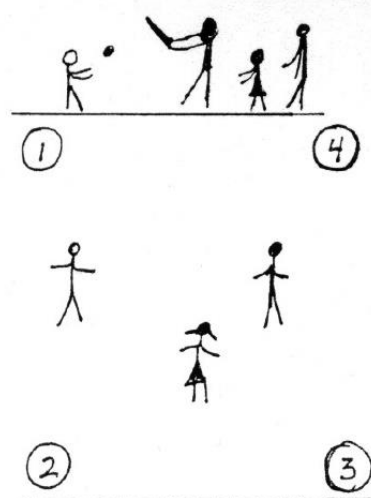
16. lek: *Døball*

En trenger en ball på størrelse med en tennisball og et balltre.
Det deles inn i to lag eller partier. Det ene er ute, og det andre er inne.

En spiller fra utelaget er "oppgiver". Han skal kaste ballen opp i lufta, mens en fra innelaget slår etter ballen med balltreet. Når han har slått, skal han løpe rundt banen innom fire ringer som er tegnet på bakken. Hvis en fra utelaget får tak i ballen før løperen har kommet rundt, må han stanse i en av ringene til nestemann slår.

Hvis utelaget får tak i ballen og kaster den til oppgiveren før løperen kommer rundt banen eller inn i en ring, er han "død". Da er han ikke med lenger. Men hvis en annen spiller greier å slå ballen og løpe rundt banen i ett slag, får den "døde" være med igjen.

Partiene bytter plass enten når alle på innelaget har slått en gang hver, eller hvis alle på innelaget er "døde". Som oftest bestemmes det at spillerne skal ha et visst antall slag hver.

17. lek: *Jaktball i ring*

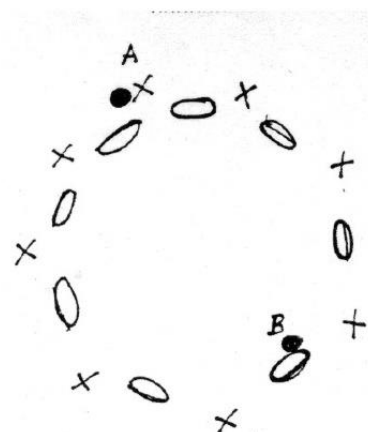
En trenger to baller (håndballer). Deltagerne deles i to lag: f. eks. enere og toere som tydelig kan skilles fra hverandre. De stiller seg i en ring med passelig avstand mellom hver. A og B står med hver sin ball.

På et bestemt signal kaster de ballen til nærmeste medspiller – f. eks. i retning med sola. Det lag som med sin ball innhenter det andre laget, har vunnet. En kan velge om en vil ha bare en "runde" eller fler.

For øvrig gjelder følgende regler:

1. Ballen må kastes og fanges av hvert lags spillere i rekkefølge. Med andre ord: Ingn må forbigås.
2. De som ikke greier å fange ballen, må springe å hente den og så stille seg på plass før ballen kastes videre.
3. Ingen må hindre motspiller i å kaste eller fange ballen.

Ballen bør skifte retning etter hvert avgjort spill. Deltagerne kan også bytte på å stå innerst og ytterst.

Tor Aarstad f. 1932

Gamle ord og uttrykk

av Tor Aarstad

Aksjon = auksjon

Augbrin = øyenbryn

Brinbutt = bryneholk

Bækkre = sauebukk

Dærme = slumre

Fæskinn = morken el. også møsjinn

Førinn = medtatt, for hardt kjørt

Hal-vølinn = temmelig hard i arbeide o.a.

Heibreie = høy raket utover til tørk

Hennu, nævanittu = netthendt

Håndasskleer = hverdagsklær

Jærs-ått = hjelpe hverandre

Kjisle = føde kattunger

Pess-noga = veldig pirkete, nøye

Skute over = snuble så en faller

Skål-mø = smått avfall av flis etter vedhogging

Slærkinn = slarket

Staunnomtæll = stundom, av og til

Strakbeint = stivbent, med stivt kne

Svolk = pisk som hang over kjøkkendøra. Den hadde tilnavnet "Mester Erik". Den sto det vel utvilsomt respekt av, men det er tross alt bedre å ha slemme onger enn å skremme onger!

Talle = hatdt nedtråkket møkk

Trølle onger = slemme unger

Tæll-høll = oppholdssted

Vasa = ugrei bunt, noe sammenfiltret

Ordtak

"Ærlighet varer lengst", sier de som eier mest.

Alle kan ta feil, sa pinnsvinet og krabbet ned fra hårbørsten.

Ungdom kalles den del av befolkningen som ennå ikke har lært seg å skjule sine skurketresker.

Bare mangfold kan hindre enfold.

Ordspråk er som ferdigsydde klær – det hender at de passer.

Bok aleine gjør ingen klok, sa kjerringa, ho svidde grauten med nasan i kokeboka.

Sunt bondevett er bedre enn boklig lærdom. (For egen del vil jeg tilføye at en kombinasjon vel er det beste!).

Den som kjenner sin dumhet er på vei mot visdom.

Det første en mester gjør er å lære.

For det første skjønner jeg ikke svaret ditt, sa læreren, for det andre så er det galt.

Ingen kan ingenting – ingen kan alt.

Man kan ta imot et godt råd av en gal mann – og skynde seg vekk.

Tosker er også folk, selv om de ikke er så kloke som andre mennesker.

Det er ikke alltid så morsomt å være menneske – de som vil kan bare prøve, sa mannen. (Men det er itte bestandig fælk er fælk.....)

Du skal ikke sørge, det kan du overlate til hesten som har større hode.

Den som driver det for langt, kommer ofte til kort.

Den som bruker all sin tid til å tjene penger, får aldri tid til å bruke dem.

Man får svi mens strykejernet er varmt.

Brandval Historielags arrangementer:

Kveldsåpent på Skineb

første torsdag hver måned kl 18.00.

Torsdag 2.januar: Ikke møte

Torsdag 6.februar: Utesamlingsgruppa og Tunstyret presenterer sine planer v/Rein Johnsen

Torsdag 6.mars: Orientering om skolebokprosjektet v/ Johan Seglsten

Slektsgranskingsgruppa har åpne møter på Skineb

andre tirsdag i måneden kl 18.00:
14.januar, 11.februar, 11.mars, 8.april

Bli kjent i arkivet i Nistun, Skineb

tredje onsdag i måneden kl 17.00: 15.januar, 19.februar, 19.mars, 16.april er det ikke møte.

Tirsdagsklubben møtes på Skineb

siste tirsdagen i måneden kl 11.00: 28.januar, 25.februar, 25.mars, 29.april.

Historielagets årsmøte

holdes på Lundersæter Samfunnshus onsdag den 26. februar 2014 kl.18.30.

Vi har følgende bøker og skrifter til salgs (En julegave?)

Brandvalboka-Hokåsen	Kr 550	Agnåa – Vestmarkas perle	Kr 200
Brandvalboka – Finnskogen	Kr 550	Lovise og Nils Hagen med etterkommere	Kr 30
Brandval Sanitetsforening 100 år	Kr 300	Brandvalitten	ny Kr 30
Möte med Finnskogar	Kr 150		gammel Kr 20
Skogbrukets historie i Kongsvinger	Kr 290	Kalendere	ny Kr 80
Brandval Kirke 350 år	Kr 100		gammel Kr 20
Gamle Roverud	Kr 330	Kart:	
Brandval og Vinger Bondelag 100 år	Kr 200	Tur-og kulturminnekart Eikeberget og	
Norssenterets historie	Kr 200	Fjøserberget	Kr 50
		Jakt- og turkart Kongsvinger Vestside	Kr 50

Disse kan bestilles tilsendt – porto kommer i tillegg.

Kontakt: Ole Johannes Østberg tlf: 628 25 140. E-post:olejeast@skyberg.no.

Historielagets årskalender for 2014 og bygdebøkene

Kan kjøpes på SPORTSHJØRNET, Roverud eller bestilles tilsendt hos Ole J. Østberg – se ovenfor.